Roman Czaplewski

Uniwersytet Szczeciński
Wydział Zarządzania i Ekonomiki Usług
e-mail: maciej.czaplewski@wzieu.pl

Skutki przekształceń europejskich rynków usług pocztowych

Kody JEL: L87, D43

Słowa kluczowe: Rynek Usług Pocztowych, konkurencja

Streszczenie. Procesy liberalizacji i deregulacji rynku usług pocztowych spowodowały pojawienie się na tym rynku obok operatorów zasiedziałych (byłych monopolistów) operatorów alternatywnych. W nowych warunkach rynkowych operatorzy zasiedziali skupili się na rozbudowie sieci obsługi przesyłek listowych i paczkowych. Operatorzy alternatywni skoncentrowali się głównie na obsłudze paczek. Podział taki prowadzi do słabnięcia konkurencji na rynku przesyłek listowych.

Wprowadzenie

Zmiany liberalizacyjne i deregulacyjne na europejskich rynkach usług pocztowych ukierunkowano na:

- odchodzenie od monopolu,
- wprowadzenie konkurencji na tym rynku.

Pojawienie się na rynku usług pocztowych (RUP) operatorów konkurencyjnych zbiegło się w czasie z malejącym popytem na tradycyjne przesyłki listowe, zaliczane do szeroko pojmowanych dóbr informacyjnych¹. Postawiło to operatorów pocztowych, zarówno byłych monopolistów, zwanych operatorami zasiedziałymi, jak i operatorów nowo wchodzących na rynek, zwanych operatorami alternatywnymi w trudnej sytuacji,

¹ Na temat dóbr informacyjnych i ich podziału szerzej zob. (Czaplewski, 2011).

zmuszając ich do poszukiwania nowych strategii rynkowych, możliwie najlepiej dostosowanych do zachodzących zmian.

Celem artykułu jest przedstawienie podstawowych strategii wdrażanych w nowej sytuacji rynkowej przez pocztowych operatorów zasiedziałych i pocztowych operatorów alternatywnych. W podsumowaniu podjęto też próbę wskazania możliwego wpływu przyjęcia odmiennych strategii rynkowych przez operatorów zasiedziałych i operatorów alternatywnych na utrzymanie konkurencji w obszarze obsługi przesyłek listowych, jak też w obszarze całego RUP.

Dla zrealizowania założonego celu wykorzystano krajową i obcojęzyczną literaturę przedmiotu dotyczącą funkcjonowania RUP oraz wsparło się obserwacjami własnymi polskiego RUP.

1. Główne kierunki przekształceń europejskiego rynku usług pocztowych

Na europejskim RUP reformy regulacyjne ukierunkowano na liberalizowanie wcześniej obowiązujących rozwiązań, zmierzające do wprowadzenia konkurencji w obszarze korespondencji pocztowej, której obsługa wcześniej objęta była monopolem państwowych operatorów pocztowych².

Ten kierunek posunięć liberalizacyjnych wsparło działaniami deregulacyjnymi, rozszerzającymi pole działania państwowych operatorów pocztowych poza tradycyjne usługi pocztowe, których świadczenie wymaga przesyłu i transportu (Dehnen, 2006, s. 12)³. Liberalizacja dostępu do rynku sprzyja powstawaniu i zdynamizowaniu rywalizacji w danym segmencie rynkowym, co sprzyja z jednej strony wdrażaniu innowacji, a z drugiej skłania do racjonalnego gospodarowania zaobami (Budziejewicz-Guźlecka, 2011, s. 104).

W następstwie dokonanych posunięć liberalizacyjnych i deregulacyjnych na europejskich RUP obok wcześniej działających państwowych operatorów pocztowych pojawili się prywatni operatorzy konkurencyjni, zwani też operatorami alternatywnymi. W niektórych krajach liczba zarejestrowanych i działających na RUP operatorów alternatywnych jest znacząca. Przykładową informację na temat liczby zarejestrowanych i działających operatorów alternatywnych w Polsce w latach 2006–2010 przedstawiono na rysunku 1.

² Szerzej na temat liberalizacji rynku pocztowego zob. np. (Drab-Kurowska, 2007).

³ Systemowe podejście do liberalizacji i deregulacji RUP podjęła UE. Szczegółowa prezentacja zob. (Frerich, Mueller, 2006, s. 108, 910–926).

Rysunek 1. Liczba zarejestrowanych i działających operatorów alternatywnych na rynku usług pocztowych w Polsce w latach 2006–2010

Źródło: UKE za: Dziennik Gazeta Prawna z 1.04.2015.

Pojawienie się na europejskich RUP operatorów konkurencyjnych i ich rozwój zbiegł się w czasie z rozwojem innego trendu charakteryzującego RUP, przejawiającego się:

- spadkiem popytu na tradycyjne przesyłki listowe,
- wzrostem popytu na przesyłki paczkowe.

Spadek popytu na przesyłki listowe wykazuje stałą tendencję. Podstawowe powody tego spadku upatruje się w rosnącym substytuowaniu listów tradycyjnych komunikacją elektroniczną bazującą na wykorzystywaniu internetu, który oddziałuje w znaczny sposób nawet na te sektory gospodarki, które są uznawane za funkcjonujące w sposób bardzo tradycyjny⁴. W następstwie rozwoju tej komunikacji, w Europie w okresie od 2007 roku do 2013 roku liczba tradycyjnych przesyłek listowych spadła przeciętnie o 15% (Postcom, 2013, s. 30). Szczególnie znaczące spadki liczby przesyłek listowych zanotowano w Danii, Wielkiej Brytanii, Holandii i Norwegii (WIK, 2013, s. 169), a stosunkowo najmniejsze spadki mają miejsce w Szwajcarii, Austrii, Niemczech, Finlandii i Luksemburgu (Postcom, 2013, s. 30).

W przeciwieństwie do segmentu przesyłek listowych, drugi istotny segment RUP – przesyłek kurierskich, ekspresowych i paczek (segment KEP), wykazuje rozwój. Przykładowe informacje na temat wzrostu wartości rynku KEP w Polsce w latach 2011–2015 zaprezentowano na rysunku 2.

⁴ Przykładem takiego rynku może być branża ubezpieczeniowa. Więcej na temat wpływu internetu na działalność ubezpieczeniową zob. (Czaplewski, 2010, s. 491–499).

Rysunek 2. Wartość rynku KEP w Polsce w latach 2011–2015 (w mln zł)

Źródło: PwC, ARC prezentowane za: *Rzeczpospolita* z 16.06.2016. Dodatek Specjalny: Rynek pocztowy: szanse i wyzwania.

Wysztalcenie się w obszarze RUP wskazanych dwóch trendów, charakteryzujących się: 1) wejściem na rynek operatorów alternatywnych, konkurujących z operatorami zasiedziałymi; 2) spadkiem popytu na tradycyjne przesyłki listowe, postawiło w trudnej sytuacji zarówno operatorów zasiedziałych, jak i operatorów alternatywnych.

Kłopoty operatorów zasiedziałych należy przede wszystkim wiązać z:

- wcześniejszym ich funkcjonowaniem jako monopolistów nieprzywykłych do konkurowania,
- kurczącym się istotnym źródłem przychodów operatorów zasiedziałych, jakim był wcześniej segment tradycyjnych przesyłek listowych.

Trudności operatorów alternatywnych należy natomiast przede wszystkim łączyć ze stosunkowo szybkim słabnięciem roli segmentu tradycyjnych przesyłek listowych, będącym wcześniej ważnym źródłem przychodów operatorów pocztowych. Sytuacja ta zmusiła operatorów pocztowych, zarówno zasiedziałych, jak i alternatywnych do poszukiwania sposobów dostosowania się do nowej sytuacji rynkowej.

2. Podstawowe opcje postępowania rynkowego wybierane przez europejskich operatorów pocztowych

Operatorzy zasiedziali, uwzględniając pojawienie się na RUP konkurencji oraz zauważalny spadek znaczenia segmentu przesyłek listowych, w pierwszej kolejności skoncentrowali uwagę na umiędzynarodowieniu swej działalności, poszukując nowych klientów na rynkach zagranicznych (strategia internacjonalizacji). Przykładem takich działań jest (Hermann, 2014, s. 12):

- założenie przez Deutsche Post firmy pocztowej w Hiszpanii (Unipost) i Holandii (Selekt Mail),

- założenie przez Holenderską Poczta firm pocztowych w Niemczech, Wielkiej Brytanii i we Włoszech (TNT Post) oraz w Austrii (Redmail).

Strategia internacjonalizacji nie jest jednak szeroko wykorzystywana. Można wręcz dostrzec trend wycofywania się z niej⁵.

Operatorzy zasiedziali zdecydowanie ukierunkowują się natomiast na modernizowanie swych sieci infrastrukturalnych, w tym centrów automatycznego sortowania przesyłek. Budowane przez operatorów zasiedziały nowoczesne centra rozdzielcze pozwalają nie tylko usprawniać procesy transportowo-logistyczne, ale zarazem umożliwiają tym operatorom przekształcanie się w oferentów szerokiej gamy innowacyjnych usług, w tym usług (Die Post, 2008, s. 19):

- drukowania listów i ich kopertowania (po dostarczeniu przez klienta wzoru treści i adresów),
- drukowania przesyłek reklamowych, polis ubezpieczeniowych i gwarantowania ich doręczenia,
- skanowania przesyłek.

Dysponowanie takimi centrami rozdzielczymi tworzy też operatorom zasiedziały dobre warunki dla angażowania się w charakteryzujący się trendem wzrostowym segment przesyłek kurierskich, ekspresowych i paczkowych oraz w rozwijający się e-commerce, rokujący dalszy dynamiczny rozwój.

Druga grupa operatorów funkcjonujących na RUP, tzw. operatorzy alternatywni, ukierunkowani są przede wszystkim na rozwijanie infrastruktury służącej obsłudze przesyłek paczkowych. W odniesieniu do segmentu przesyłek listowych stosują strategię Downsizingu, tzn. dostosowywania zasobów infrastrukturalnych, technicznych i osobowych do malejącego popytu na przesyłki listowe (Deutscher Bundestag, 2014, s. 139).

Realizując tego typu strategię w segmencie przesyłek listowych koncentrują się głównie na obsłudze:

- klientów biznesowych, starając się odbierać przesyłki tych klientów bezpośrednio w ich siedzibach,
- klientów zlokalizowanych na terenach zaglomerowanych.

Rozwiązanie takie pozwala operatorom alternatywnym ograniczyć nakłady ponoszone na własną sieć placówek. Ogranicza ono jednak klientom dostęp do placówek operatorów alternatywnych, co nie sprzyja budowaniu zaufania klientów do tych operatorów.

⁵ Przykładem jest wycofywanie się Deutsche Post z Selekt Mail i planowane wyjście Deutsche Post z Unipost (Hermann, 2014, s. 13).

Podsumowanie

Procesy liberalizacji i deregulacji podjęte w odniesieniu do europejskich RUP doprowadziły do pojawienia się na tych rynkach konkurencji. Konkurencja ta uległa zaostreniu w następstwie wystąpienia na RUP innej charakterystycznej tendencji – spadku popytu na tradycyjne przesyłki listowe.

Zmienione warunki funkcjonowania na RUP zmusiły operatorów do dostosowania się do nowych uwarunkowań. Charakterystyczne jest, że obie główne grupy operatorów – operatorzy zasiedziali i operatorzy alternatywni, przyjęli odmienne strategie postępowania.

Operatorzy zasiedziali, funkcjonujący od dawna i dysponujący stosunkowo dobrze rozbudowaną infrastrukturą sieciową, skoncentrowali się na jej doskonaleniu. Operatorzy alternatywni skoncentrowali uwagę na obsłudze segmentu paczkowego, ograniczając swoją aktywność w segmencie przesyłek listowych przede wszystkim do obsługi klientów biznesowych. Przyjęcie takiej strategii w segmencie przesyłek listowych może operatorom alternatywnym utrudnić pozyskanie tzw. krytycznej masy przesyłek listowych i skłonić ich do porzucenia działalności w tym segmencie RUP.

Realizacja takiego scenariusza oznaczałaby słabnięcie stworzonej konkurencji w segmencie przesyłek listowych. Oznaczałaby też słabnięcie konkurencji w segmencie przesyłek kurierskich, ekspresowych i paczkowych, przede wszystkim ze względu na:

- rosnącą przewagę operatorów zasiedziałych nad operatorami alternatywnymi wynikającą z posiadanej sieci infrastrukturalnej, wyposażonej w innowacyjne systemy informatyczne,
- rosnącą przewagę operatorów zasiedziałych nad operatorami alternatywnymi w zakresie kompetencji i kontaktów z klientami,
- rosnącą przewagę reputacyjną operatorów zasiedziałych, wynikającą z przewag wcześniej wymienionych, które przekładają się na wysoką niezawodność i innowacyjność usług operatorów zasiedziałych.

Odmienność postępowania rynkowych operatorów zasiedziałych i operatorów alternatywnych już obecnie skutkuje słabnięciem rynkowej roli operatorów alternatywnych. Pojawia się więc pytanie, czy kontynuowanie tego kierunku działań rynkowych przez operatorów zasiedziałych i operatorów alternatywnych nie będzie prowadziło do wyeliminowania stworzonej na RUP metodami regulacyjnymi konkurencji, której powstanie uznawano za istotny sukces

Bibliografia

- Budziejewicz-Guźlecka, A. (2011). Przekształcenia polskiego rynku usług telekomunikacyjnych. W: H. Babis, K. Flaga-Gieruszyńska (red.), *Rynek usług telekomunikacyjnych* (s. 104). Warszawa: LEX Wolters Kluwer business.
- Czaplewski, M. (2011). Dobra informacyjne i ich podstawowe cechy ekonomiczne. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego*, 650. *Ekonomiczne Problemy Usług*, 67/1, 20–26.

- Czaplewski, M. (2010). Możliwości i korzyści z wykorzystania Internetu w kontaktach firm ubezpieczeniowych z klientami. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego*, 595. *Ekonomiczne Problemy Usług*, 55, 491–499.
- Dehnen, A. (1990). Kommunikationsmärkte im Monopol oder im Wettbewerb? *ZPT*, 6.
- Deutscher Bundestag. *Postdienste und moderne Informations- und Kommunikationstechnologien*. Drucksache 18/582 z 18.02.2014.
- Die Post hat Zukunft*. W: Die Zukunft ist Gelb. Geschäftsbericht 2008. Österreichische Post AG.
- Drab-Kurowska, A. (2007). Proces liberalizacji rynku usług pocztowych w świetle regulacji Unii Europejskiej. *Informacja Pocztaowa*, 5.
- Frerich, J., Mueller, G. (2006). *Europäische Verkehrspolitik. Band 3: Seeverkehrs- und Seehafenpolitik Luftverkehrs- und Flughafenpolitik Telekommunikations-, Medien- und Postpolitik*. München–Wien: R. Oldenburg Verlag.
- Hermann, Ch. (2014). *Die Liberalisierung der europäischen Postmärkte und die Folgen für Arbeits- und Beschäftigungsbedingungen*. FORBA. UNI global union. Wien, 20 März.
- Postcom. Jahresbericht (2013). Schweizerische Eidgenossenschaft.
- Rzeczpospolita* z 16.06.2016. Dodatek Specjalny: Rynek pocztowy: szanse i wyzwania.
- UKE za: *Dziennik Gazeta Prawna* z 1.04.2015.
- WIK-CONSULT. *Main Developments In the Postal Sector 2010–2013*, s. 169.

BASIC TRANSFORMATION OF EUROPEAN POSTAL MARKETS AND THEIR IMPACT ON THE STRATEGIES OF OPERATORS

Keywords: Postal market, competition

Summary. The processes of liberalization and deregulation of the postal market have caused the appearance of alternative operators on the market (next to the incumbents - former monopolists). In the new market conditions, incumbents have focused on expanding the service network of letters and parcels. Alternative operators have concentrated mainly on the handling of the packs. This scenario leads to a weakening of competition on the letter post market.

Translated by Roman Czaplewski

Cytowanie

Czaplewski, R. (2017), Skutki przekształceń europejskich rynków usług pocztowych. *Ekonomiczne Problemy Usług*, 1 (126/1), 45–51. DOI: 10.18276/epu.2017.126/1-05.